

הלכות דברים הנוהגים בפעודה סימן קעט קפ

דרכות ח שגלי הלקט

לאכל מיני פרות ומביאין להם בזה אחר זה, אינם צריכים לכוף אלא על (ו) הראשון: ו' אכל כל מאכל ולא אכל מלח, שמה כל משקה ולא שמה מים, ביום ידאג מפני ריח הפה, ובלילה מפני ריח הפה ומפני אסכרה (פרוש, חלי חונק). ה' והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל (גודל הוא אצבע הגס, אצבע הוא קרוב לגס, אמה הארץ, קמיצה הוא הסמוך לקטן, זרת הוא הקטן), דקשה לקבור בנים, ולא בנות דקשה לעניות, ולא באצבע דקשה לש"ד, אלא באמה ובקמיצה (ועין לעיל סימן קע (יח) למה אין אנו נוהגין באכילת מלח ושתיית מים):

קפ דיני פרוגי הפת, וכו' ה' סעיפים:

א (א) אין להסיר המפה והלקחם עד אחר ברפת (ב) המזון: ב (ב) כל מי שאינו משיר פת על שלחנו (ג) אינו רואה סימן ברכה לעולם. (ד) אכל (ה) לא גביא פת (ו) ג' שלמה ויהנהגה על השלחן, ואם עשה כן, מחזי דלשם עבודת כוכבים עבדו, שנאמר 'הערכים לגד שלחן': ג (ו) יקדם שיטל ידיו (ז) יכבד הבית, שלא ישארו שם פרווין וימאסו במים של נטילה; אף-על-פי שמתר לאבד פרווין שאין בהם כזית, שמא יהא השמש עם-הארץ, שמתר להשתמש בשמש עם-הארץ, ויגזיח גם פרווין שיש בהם כזית שאסור לאבדן ביד, לכה יכבד תחלה. י' ועכשו אין אנו נוהגים קח מפני (ח) שאין אנו מסלקין השלחן, (ט) ואנו נוטלים הידים חוץ לשלחן במקום שאין שם פרווים, וליפא

א הרא"ש והסרדי שם ב סנהדרין עב ג דרכות נא ונב ד נכ רבנו יונה שם

באר היטב

(1) הראשון. דאמא דבכ"ה סומכים שיודעים שיתנו להם כל צדקו, משא"כ בשמש ס"ס קס"ט שמלך הוא בכל פעם. וט"ו חולק וכתב דצריך לכוף על כל מין ומין שנותנין לו. ע"ש שכתב: דבריו הרב כאן תמוהים מאד. ונתיארחן הרבה להקשות על הש"י והעלה וימאסו כפסק השו"ע, ע"ש: (ב) המזון. דאין הברכה שונה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר בענין אלישע ושומית: (ג) שלמה. מלשון זה משמע דאם מנח כבר על השלחן א"צ להסיר, ט"ו

שערי תשובה

[ג] שלמה. עכ"ט. ועין באר היב"י שנגעל מפניו לשון החר פרושת יתרו דף פז דקאמר: קצי בי' לפדא על פתורא חר נתמא או יתיר לברכא עליו ויבאמא כמנ"א לכוף על כל מין ומין שנותנין לו. ע"ש שכתב: דבריו הרב כאן תמוהים מאד. ונתיארחן הרבה להקשות על הש"י והעלה וימאסו כפסק השו"ע, ע"ש: (ב) המזון. דאין הברכה שונה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר בענין אלישע ושומית: (ג) שלמה. מלשון זה משמע דאם מנח כבר על השלחן א"צ להסיר, ט"ו

משנה ברורה

מצות חלק עניים, וגם מצות דבריי-תורה על השלחן, דסתם כחור כנה עני הוא, וגם ידבר בדבריי-תורה על השלחן, ויבדאי מה שנאכל על השלחן שחרית וערבית נחשב כשני תמידין וכו', עד כאן לשונו, והובא באליה רבה: (ד) אכל וכו'. רוצה לומר, אם יש פתיתין על השלחן, (1) אכל אם אין פתיתין על השלחן מתר להביא אפלו שלמה. ובשם הזהר כתבו שטוב לעשות כן לכתחלה: (ה) לא גביא וכו'. עין במגן-אברהם שכתב דהוא הדין אם יש שלמה על השלחן לא גביא פתיתין, ופר"מגדים כתב דהוא הדין לא ישיר פתיתין על שלחנו כשיש שלמה. (1) ויש מקלין בדבר שאין צריך להסירן מעל השלחן, ובפרט בשבת בנדאי לא יסירן עד לאחר ברפת-המזון, בין הפתיתין ובין השלמה, שהכל יודעין שבשכ"ל כבוד שבת הוא מנחה: ג (ו) קדם שיטל ידיו. למים אחרונים: (ז) יכבד הבית. מקום שאכלו שם; אם הסבו על-גבי קרקע מכבדין את הקרקע, או אם הסבו על השלחן מכבדין את השלחן משיירי אכלין שנתפזרו שם [רש"י]. ותלמידו רבנו יונה פרושו, דהכבוד הוא במקום שצריך לסלק השלחן קדם נטילה לברפת-המזון, צריך לכבד הקרקע של מקום השלחן, דחלישין שנתפזרו שם פרוויריפת, ובאפן זה מירי המחבר כאן שכתב דעכשו שאין מסלקין אין צריך לכבד, והינין הקרקע שפחת השלחן, אכל כשנוטלין הידים בכלי על השלחן כמנהגנו, לכלי עלמא צריך לנקות הפרוורין סביבא, ויבדלקמה: (ח) שאין אנו מסלקין. משמע דמלפנים היו נוהגין לסלק, וצריך לומר דהינו מלפני כל המסבין, (ט) אכל מלפני המכבד לא, וכמו שכתב בסעיף א שאין להסיר וכו': (ט) ואנו נוטלין וכו'. ואם יושבין במקומן ונוטלין הידים בכלי על השלחן, (ט) אף עכשו הדין הוא שצריך לנקות השלחן עצמו פרווירי הפת, שלא

דכיון שהם קרואים, אף כשמכריזין תחלה בסתמא, גס-פן (כג) דעתם על כל מה שביארו לפניהם, שיודעים דררף בעל-הבית להביא הרבה מינים זה אחר זה (1) ולא דמי לסעיף ד הנ"ל וכן לשמש בסמין קסט, ששם אינם יודעים שיתנו לו עוד, ויבדאי מסתמא לא ברכו אלא על מה שלפניהם [בדן]. ואף אם הסיחו דעתם אחר-כך שסברו שלא גביא להם עוד, גס-פן אין זה הסתם-הדעת גמור כיון דתלמידין בעצת בעל-הבית, וכנ"ל בסעיף ב, ולכן אם הביא להם בעל-הבית אחר-כך אין צריכין לחזר ולברך: ו' (יח) למה אין אנו נוהגים. הינו משום דכל האכילות שלנו מערב מתחלה במלח וכן כל המשקה שלנו, כשכר ומי-ידבש וכדומה, מערב במים, על-פן אין להקפיד על זה; מיהו, בלאו הכי אין להקפיד בזמננו, דהאידינא נשתנו הטבעים [מ"א]:

א (א) אין להסיר. כדי (ב) שיהא נכר לכל שמכריז להשם יתברך על חסדו וטובו הגדול שזכין מזון לכל ברייתו, (ג) וגם דהברכה אינה שונה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר, כענין פה שמן של אלישע: (ב) כל מי שאינו וכו'. דצריך לשיר (ג) כדי שיהא מזון לעני שיבוא, (ד) ויעין שאמרו חז"ל: המאריך בשלחנו מאריך לו ימיו, דלמא אתא עניא ויהיב לו, (ה) וגם כדי שיודה להשם יתברך על חסדו שהשפיע לנו מטובו, ששבענו והותרנו, כדכתיב "אכול והותר": (ג) אינו רואה סימן ברכה. כדכתיב "אין שריד לאכלו על פן לא יחיל טובו". וכתב של"ה, דראוי ונכון שיתן להעני הטוב שבשלחן, ובפרט אם הוא עני חשוב, שמהו יראה לו שמקבלו בסכר פנים יפות; ומשפת אפי את הקהלות שמתווקיין לומדים בחוריים על שלחנם כל השנה כאתר מבניהם, וכנה יוצא הבעל-הבית בשני כדרים:

שער הציני

(כג) הש"י נוקשה בנה ונתנו להשיג על השלחן-צדקו, אכן באליה רבה ונאמר-מדי' ונתר-שלום ושארי אחרונים דחו דבריו מהלכה והסכימו עם השלחן-צדקו: (ב) לבוש: (ג) מגן-אברהם: (א) רש"י וכו'. ולפי זה טוב לכתחלה שהפתיתין לא יהיו קטנים מאד, כדי שיהא בהם כדי נתינה: (ז) אלה רבה: (ה) לבוש: (1) הגנ"א בבארו: (1) ט"ו ועוד אינה אחרונים: (ד) ב"ח: (ט) ב"ח ולחם-תמודות וכן כתב אליה רבה, דלא כט"ו:

א (א) אין להסיר. כדי (ב) שיהא נכר לכל שמכריז להשם יתברך על חסדו וטובו הגדול שזכין מזון לכל ברייתו, (ג) וגם דהברכה אינה שונה על דבר ריק אלא כשיש שם דבר, כענין פה שמן של אלישע: (ב) כל מי שאינו וכו'. דצריך לשיר (ג) כדי שיהא מזון לעני שיבוא, (ד) ויעין שאמרו חז"ל: המאריך בשלחנו מאריך לו ימיו, דלמא אתא עניא ויהיב לו, (ה) וגם כדי שיודה להשם יתברך על חסדו שהשפיע לנו מטובו, ששבענו והותרנו, כדכתיב "אכול והותר": (ג) אינו רואה סימן ברכה. כדכתיב "אין שריד לאכלו על פן לא יחיל טובו". וכתב של"ה, דראוי ונכון שיתן להעני הטוב שבשלחן, ובפרט אם הוא עני חשוב, שמהו יראה לו שמקבלו בסכר פנים יפות; ומשפת אפי את הקהלות שמתווקיין לומדים בחוריים על שלחנם כל השנה כאתר מבניהם, וכנה יוצא הבעל-הבית בשני כדרים:

* כן הגירסא לפנינו, והיינו: לשפיתו דמי' (כף-החיים). אך לפני כמה מן האחרונים היתה הגירסא: לש"י, ומהם שפותרו: 'לשחן רע' (אלה רבה בשם המלבוש-ר"ס טוב, והחזיקו אחרי כשי"ע הרב ובערך השולחן). אולם בשבלי הלקט [מקור דבר זה] נדפס: 'לשם רע' (והעיד במחוקי-ברכה (אות ג) שכן ראה בשבלי-הלקט שבכתב-יד), וכן כתב הלבוש.

הלכות דברים הנוהגים בפעודה סימן קעט קפ

ביאורים ומוספים

בספר אז נדברו (חי"א סי' מו) שאין צריך להשאיר על השולחן חתיכת פת, וכן דעת הגר"ש אלישיב (וזאת הברכה פט"ו) והגר"ח שיינברג (חידושי בתרא), אכן כתב בשו"ת אז נדברו שיש להניח פירורים, והוסיף הגר"ש אלישיב (עץ השדה פ"ט הע' י) שצריך לשירר פתיתים שיש בהם ממשות, משום שפירורים דקים מאוד אין להם חשיבות שהרי הם כאבק, ואין זה נחשב שירר.

[משנ"ב ס"ק ה]

ובפ"ט בש"ק ב"דאי לא יסירן עד לאחר ב"כפת-המוזון, בין הפתיתין ובין השלמה, שהכל יודעין שבש"ביל כבוד ש"בת הוא מ"ח³.

3) אכן לאחר ברכת המוזון, כתב המג"א (סי' רסב בהקדמה) שהאר"י ז"ל היה משאיר על השולחן רק את הפתיתים ולא את הפת השלמה, וביאר הכ"ח החיים (ס"ק ח) בשם האר"י ז"ל, שהמניח את השלמה על השולחן כל הלילה הרי הוא בכלל "העורכים לגד שלחן" (ישעיה סו יא).

ולענין איסור מוקצה בטלול פרורי לחם שאין בהם כזית, כתב הש"ע לקמן (סי' שח סכ"ז) שמותר לטלטלם ולהסירם מן השולחן, שהרי הם ראויים למאכל בהמה. ואף במקום שאין בהמות מצויות נראה משנ"ב שם ס"ק ק"ט ומה שכתבנו שם מהו הגדר של מצויות, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ג פ"ס ס"ק א) שבשעת הסעודה עצמה אינם מוקצה, וכן לאחר הסעודה אינם מוקצה אם שומרים ע"מ לאוכלם בסעודה אחרת. אמנם אף באופן שהם מוקצה, כתב המשנ"ב שם (ס"ק קטו), שאם מאוס עליו להניחם כך, מותר להסירם מעל השולחן, שהרי הם כגרף של רעי.

[משנ"ב ס"ק ז]

ש"כתב דעכ"ש שאין מסלקין אין צריך לכבד, והיגו הקרקע ש"פתח השלחן, א"בל בשנוטלין הי"דים בכלי על השלחן כמנהגנו, לכלי עלמא צריך לנקות הפרורין סביב⁴.

4) וכן אם נוטל מים ראשונים על גבי השולחן, כתב הכ"ח החיים (ס"ק י) שיש להיזהר שלא יפלו המים על הפירורים.

[משנ"ב ס"ק יז]

גם-כן דע"תם על כל מה ש"ביאו לפניכם, ש"ודעים ד"דך בעל-הבית להביא הרבה מינים זה אחר זה¹⁷.

17) אכן, אם לא נקראו האורחים כדי להתכבד בפירות, אלא רק נקלעו לשם, כתבו הברכת הבית (שער א אות כז) ובשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' קכה) שאין לומר שהיתה דעתם שיביא הבעל הבית עוד, שהרי נתן להם פירות רק מצד דרך ארץ כדי לכבדם, ועל כן צריכים לברך על כל מה שמביא בעל הבית לאחר מכן.

סימן קפ

דיני פרורי הפת

[משנ"ב ס"ק א]

וגם דהב"כ א"נה שורה על ד"כ ר"ק א"ל א"ש שם ד"כ, ק"ע"ן פ"ך ש"מן של א"לישע¹⁸.

1) ואם המסובים אוכלים על כמה שולחנות, כתב הכ"ח החיים (ס"ק ב) שאין לסלק את הפת אף משאר השולחנות, ואין די להניח משיירי הפת בשולחנו של המברך אלא אם כן מסלקים את שאר השולחנות קודם ברכת המוזון. וכן דעת הגר"ש אלישיב (וזאת הברכה תחילת פט"ו).

ואף את המלח, כתב הכ"ח החיים (ס"ק ג) בשם קיצור של"ה שאין להסיר מהשולחן עד לאחר ברכת המוזון, כדי שיהיה כדוגמת המזבח שמכפר, והוא גם מגן מפני הפורענות.

ובברכת מעין שלש, דעת הגר"ש אלישיב (עץ השדה פ"ט הע' ח"י) שאין צריך להשאיר מן המאכל, וכן משמע בשו"ת שלמת חיים (סי' קפז).

[שעה"צ ס"ק ג]

טוב לכתחלה ש"פתיתין לא יקוי קטנים מאוד, כ"די ש"הא כ"ה כ"די נ"תניה¹⁹.

2) ובמקום שאין מצוי עני ליתן לו את שירי הפת, יש חשש שלא יהיה לו מה לעשות עם הפת שנשתירה ויצטרך לזרוקה, כתב

הַלְבוּת דְּבָרִים הַנוֹהֲגִים בַּפְּעוּדָה סִימָן כַּפ קפא

פּה באר הגולה

ה תוספות שם
בברכות ובחילון קה
ו ירקח ותר"א
ושב"י הלכות

למחש למידי: ד "אף-על-פי שמתר לאבד פרווין שאין בהם פנות, מפל מקום (י) קשה (א) [ג] לעניות:
ה 'נוהגים (יא) לכסות (ז) [ז] הספין בשעת ברכת המזון; (יב) ונהגו שלא לכסותו בשבת יום-טוב:

קפא דין מים אחרונים, וכו' י' סעיפים:

א (א) מים אחרונים (ב) חובה: ב מים אחרונים אין נוטלים על-גבי קרקע (ג) *אלא
(ג) [ג] בכלי, (ד) מפני רוח רעה ששורה עליהם. (ה) ואם אין לו כלי, נוטל על-גבי (א) עצים זקנים

שערי תשובה

מבאר שכתב מדברי החר"פ יתרו ומפרש דתני מחלת השעורה, ונביאו יד-אחר, וכתב משלף שם האריך פות, עין שם: [ג] לעניות. עין בה"ט. ועין ברי"ש בשם מ"ה שהאליה מהר"א גלאנטי ויל פרוש הקדמת החר"פ נכתב להקריח דוקא קשיון בכל הפורוין יתר פנות ליכא אסורא, עין שם: [ז] הספין. עין בה"ט. ובר"י נכתב שממנה שראה בשם הקדוש מהר"ם קורדוורו ויל שאין לכסות בשבת יום-ט, וכן ראיתי למו"ה מהר"א אבולאי בהנהגותיו כת"י, לפי ששבת יום-ט רמז לע"ה"ב שבאבות וזמן מחוק החינוכים ובלע הפנות לצאת, עכ"ל כו', עין שם. ומ"ש לכסות הפת כו', בבר"י סתם בשם מו"ה טעם אחר, שלא יפלו ממים אחרונים על הפת וקאס, דלא שיהו בשבת פתו שברכי עליו המוציא, ובר"י סתם שבמקומם אין מי שנוהג פן רק באיזה עיר נראה קצת נהגין פן, ע"ש: [ג] בקלי. עין בה"ט. ועין לעיל סימן קעג מ"ש שם בשם הח"צ ותר"י.

באר היטב

והב"ש פרק חלק, עמ"א ובש"ך יו"ד סי' קעח ובד"א אהרן [ועין בספר אליה רבה שהסכים עם מהר"ו]. הלבוש ב"ד שם כתב דהנוהגים לערוך שלחן בליל-שבת בפת שלם ומניחין אותו שם כל הלילה יש למחות בנים, ויראי לא נתפשט זה אלא מחק עוברי-כוכבים, ע"ש, וכ"כ בספר נגיד ומצוה, ע"ש, ונש"ו ב"ד וקאן מינש ומקום הנמנה שעושים לכבוד השבת, ע"ש, ונש"ו אהרן כתב עליו: דבריו המהוים, ע"ש: (א) לעניות. הינו אם משליכן במקום שדורסין אכל אם משליכן למים שרי, מ"א, ע"ש: (ז) הספין. ובר"ל מקצת ימי האדם, ואינו דין שיהיה מנת על השלחן שדומה למזבח שמאריך ימי האדם. וטעם ב' לפי שפעם א' הגיע א' לברכת בונה ירושלים ונזכר חרבן הבית ונקע ספין בבטנו, ע"כ נהגו לסלקו בשעת ברכה ב". וכתב ט"ז: ונמשעה הנה בחול ע"כ גזרו ג"כ בחול, ולטעם הא' י"ל דכיון דאין בונין מזבח בשבת וליכא רמז למזבח, ובמדינתנו אין נוהגין לחלק בין שבת לחל, עין בתשובת פת-ארעשק סי' כו. כתב בשלחן-ארבע שיש לכסות הפת בשעת ברכת-המזון שלא יראה בשתו, ועין סימן תע"ג:

התשובה הנה בחול ע"כ גזרו ג"כ בחול, ולטעם הא' י"ל דכיון דאין בונין מזבח בשבת וליכא רמז למזבח, ובמדינתנו אין נוהגין לחלק בין שבת לחל, עין בתשובת פת-ארעשק סי' כו. כתב בשלחן-ארבע שיש לכסות הפת בשעת ברכת-המזון שלא יראה בשתו, ועין סימן תע"ג:

(ב) חובה. מוזגין הכוס ואח"כ נוטלין, ר"מ מ"א: (ג) בקלי. ומ"מ אין לחזן ידיו מתוך הכלי, ובקמצעים שרי, יש"ש מ"א: (א) עצים. וה"ה על הרצפה, דאין

באר היטב

המסבין בתרה גרין, אלא אם המקבץ הוא אחד מהמסבין המקבץ בעצמו, בנדאי חשוב הפסח-הדעת אצלו; ושאר מסבין, תלי דבר זה בעדות הפוסקים ונאמר בסימן קפג אם המסבין ושאין להשיב אחר שנטל הכוס בידו, דלדידה בנדאי אין נגזרין בתרה כל זמן שלא הסיירו זעמם ולא אמרו נברך בברכת-המזון: *אלא בקלי. ואם צריך לנהר שלא ישפכם אחר-כך למקום מרוב גני-אדם, לכוונה תלי בקלמא, דלפי טעם הלבוש דהתרה הכלי הוא משום שלא ידעו על זה גני-אדם, לפי זה אסור לשפכם אחר-כך במקום שעוברים גני-אדם, וכלעיל בסימן ד סעיף ט לענין מי הנשילה של שחרית, אכל לפי טעם שאר פוסקים,

משנה ברורה

ימאסו מניצוצי מי הנשילה, וכנ"ל מרש"י. ונראה דמכל מקום ישאיר לחם על השלחן במקצוע אחד שיהיה מנח עד אחר ברכת-המזון, וכנ"ל בסעיף א, ויהיה קצת רחוק ממקום הנח: ד (י) קשה לעניות. ונראה לדרס עליהם שהוא בזוי גדולה, (י) אכל כשמשליכן למים, אפלו כשנאבדן על-ידי-זה אין חשש מין שהוא פחות מפינות. ויש מהממירין (יא) כשיש הרבה פרווין ויצטרפו לכמות: ה (יא) לכסות הספין. בבית-יוסף שני טעמים: האחד, דבר"ל מקצת ימי האדם, ואינו דין שיהיה מנח על השלחן?

שדומה למזבח שמאריך ימי האדם, דעל-כך כתב "לא תגוף עליהם צלילים" ועל-כך אחר שגמר אכילתו ורוצה לברך בברכת-המזון במקשה הספין? וטעם שני בשם רבנו שמחה: לפי שפעם אחד הגיע אחד לברכת 'בונה ירושלים' ונזכר חרבן הבית ונקע ספין בבטנו, ועל-כך נהגו לסלקו בשעת ברכה? (יב) ונהגו שלא לכסותו. והטעם שאין מקפדין על זה בשבת יום-טובים, עין באחרונים:

א (א) מים אחרונים וכו'. וטעם, (ב) משום שהזדים מזהמות הן מן האכילה ופסולות לברכה, וסמכו חז"ל אקרא ד"והתקדשתם והייתם קדשים"; ו"והתקדשתם" אלו מים ראשונים (שיקדשו) וזיהם קדם האכילה לטהרם משמאה, כמו שנתבאר לעיל בסימן קנח, ו"והייתם קדשים" אלו מים אחרונים. (ג) ואפלו למי שאינו מברך בעצמו אלא שומע לצאת מפי המקבץ, ויותר מזה: אפלו כשאין ידיו מזהמות כלל מן האכילה, גם-כן חיבו חז"ל בנטילת מים אחרונים, והוא מפני חשש מלח סודמית, דבכל סעודה הלא נמצא מלח, (א) ויש לחש שמה מערב בהן מעט ממלח סודמית, שמשמא העינים למי שנוגע בהם) ואחר-כך יגע בעיניו; ואף עכשו שאין מצוי מלח סודמית בינינו, יש לחש למלח אחר שטבעה כמותה. ועין בסעיף י: (ב) חובה. ואם יש לו מים מצומצמים, (ד) צריך למעט במים ראשונים כפי שעור המבאר בסימן קסב סעיף ב בכדי שישאר לו מעט למים אחרונים. ואם אין לו רק כפי שעור מים ראשונים, (ה) הם קודמים אפלו למי שנוהר תמיד במים אחרונים, דהאידינא דאין מצוי מלח סודמית בינינו אינם חובה כל-כך כמו מים ראשונים. (ו) יש אומרים דמתחלה אין לו לאכל אלא-אם-כן יודע שיהיה לו גם-כן מים אחרונים, (ז) ומכל מקום אין החיוב עליו יותר ממים ראשונים, דהינו בלפניו ארבעה מילין ולאחריו מיל, ואם בתוך שעור זה לא נמצא מים, (ח) אף-על-פי-כן מתר לו לאכל וגם לברך אחר-כך בברכת-המזון, (ט) וכל אימת שיקמצא מים אחר-כך יטל (ידיו) משום חשש מלח סודמית: ב (ג) אלא בקלי. ולא יתחב ידיו (י) בתוך הכלי לרצוץ, אלא ישפף המים על ידיו שירד לתוך הכלי: (ד) מפני רוח רעה. ויש (יא) חשש סכנה לעובר עליהם, (יב) ובמקום שאין עוברים שם יכולים לטל על-גבי קרקע, ולכן מתר לשלם תחת השלחן, ואף-על-גב שלפעמים מסלקין השלחן מפל מקום יתנגבו ביני וביני: (ה) ואם אין לו כלי. דקשיש לו כלי

שער הציון

(י) מגן-אברהם ואלה רבה ושי"א: (יא) עין בשערי-תשובה בשם הפר"י-יוסף: (ב) נמא: (ג) שאלות, והובא בפוסקים: (א) בית-יוסף בשם הרמב"ם: (ד) פשוט: (ה) מגן-אברהם: (ו) מגן-אברהם וכן כתב המגן-אבירם, ועין באליה רבה: (ז) בן משעט ממה שקכת: ועין סימן קסג וכו': (ח) ומכל מקום נראה דטוב שיכרך ידיו במפה קדם שיאכל כדי שלא יהיו ידיו מזהמות מן האכילה, וגם יהיו ממיאל שמורות מניצוץ במלח סודמית: (ט) הנבא"ד: (י) מגן-אברהם בשם רש"ל. ועל נטילת ידים שבין גבינה לקשר, מתר אפלו לשפפם בתוך הכלי? [שם]: (יא) לבוש: (יב) מגן-אברהם: